

Nenávist

PhDr. Petr Nesvadba, CSc.

V prosincovém zamyšlení jsem si položil otázku, zda je vskutku (nejen) naše společnost rozštěpena a je-li tomu tak, jaké to má příčiny a v čem je toto „hloubení příkopů“ nebezpečné pro další osudy demokratické správy věcí veřejných. Žel Bohu, uplynulé dva měsíce nám poskytly tolik nových a stále nebezpečnějších projevů společenského rozkolu, anomie, ba chaosu a rozvratu, že mi nezbývá než v tématu pokračovat.

Dnes nechť mi vážený čtenář dovolí několik slov na adresu **nenávisti**. Coby dítě „uvědomělé“ komunistické rodiny byl jsem doma i ve škole veden k nenávisti, a to v mnoha azimutech: za našimi hranicemi vůči (zejména americkému) imperialismu, militarismu, antisovětsismu, neofašismu a revanšismu, uvnitř hranic vůči pravicovému i levicovému oportunismu a revizionismu. Byl jsem z těch „ismů“ totálně zmatený, jen jsem věděl, že jsou na druhé straně pomyslné „barikády“ a že jsou to průzračné protiklady Dobra, se kterými nestačí jen nesouhlasit, ale které je třeba bytostně prožívat jako Zlo, neboť pouze tak budu dobře připraven k aktivnímu boji proti nim.

Ano, taková je nenávist. Hluboký prožitek nepřátelství, stupňující motivaci k boji proti někomu (něčemu), co stojí proti mně (nám) a hatí mé (naše) plány. Nezáleží na tom, je-li objekt nenávisti skutečný či vyfabulovaný; důležité je, že nenávist vylučuje kompromis, natož jakékoli porozumění či empatii. **Protivník**, kterého nenávidím, není jen „proti“, ale je to **nepřítel**, k jehož definitivní likvidaci je legitimní každý prostředek a každý okamžik.

V silně zneklidňující studii „Jak umírá demokracie“ její autoři Levitsky a Ziblatt upozorňují, že k uchování a rozvoji demokracie nestačí jen dobře nastavené mechanismy (dělbá moci ve státě, existence ústavního soudu apod.), nýbrž je zapotřebí ještě dvou podmínek: **vzájemné tolerance a institucionální zdrženlivosti**.

Podmínka první znamená, že jedná-li protivník v rámci ústavních pravidel, má stejné právo existovat, jako já, soutěžit o moc, vymezovat se vůči mně a využívat různých prostředků souboje. Mohu s ním nesouhlasit, mohu jej výrazně nesnášet, mohu se ho bát či jím pohrdat, ale musím jej brát jako legitimního partnera demokratické soutěže. Nenávist do demokratického souboje nepatří, neboť protivníka delegitimizuje a usiluje o jeho absolutní vyřazení. Plně zde platí rčení, že zatímco hněv oslabuje, nenávist zcela zaslepuje.

Podmínka druhá znamená, že jak instituce, tak jednotliví aktéři demokratického zápasu zachovávají trpělivost a sebekontrolu, nevyužívají svých pravomocí „až na doraz“, ale chovají se k protivníkům s respektem k nepsaným zvyklostem a tradicím. Zdrženlivost je jistým druhem gentlemanství, umožňujícím jak důstojný průběh demokratické soutěže, tak i hladké předávání moci.

Obávám se, že v současnosti jsme svědky zásadní eroze obou těchto principů. Společným kořenem této eroze je vzrůstající nenávist, kterou cílevědomě pěstují a šíří jak mnozí aktéři politické scény, tak i média. Nenávist prorůstá veřejný prostor, ba plíží se i do našich rodin, do naší mluvy, do našich postojů a posléze i činů. Nebudeme-li jí aktivně vzdorovat, podkope nakonec samy základy naší demokratické společnosti – a stane se tak, aniž bychom si to vůbec uvědomili a možná i za našeho potlesku a nadšeného přispění...